

3. OCUPAREA ȘI ȘOMAJUL

Cuprins

- 3.1 Șomajul: concept, cauze și forme
- 3.2 Caracteristicile șomajului
- 3.3 Aspecte metodologice ale analizei cauzelor șomajului
- 3.4 Efectele social-economice ale șomajului. Legea Okun
- 3.5 Dilema inflație – șomaj
- 3.6 Indemnizația de șomaj și problema folosirii forței de muncă
- 3.7 Probleme ale ameliorării ocupării. Soluții și politici antișomaj

3.1. Șomajul: concept, cauze, forme

Șomajul

În literatura de specialitate se întâlnesc mai multe modalități de analiză a șomajului. În plus, statisticile oficiale naționale și internațională (Biroul Internațional al Muncii, Comisia de Statistică O.N.U.) folosește *metode diferite de evidență și de măsurare a șomajului*, ceea ce creează o imagine generatoare de confuzii atât în planul definirii (conceptualizării) cât și în cel al măsurării.

Mulți economiști și oameni politici se mulțumesc să constate că șomajul este *una dintre problemele macroeconomice de maximă actualitate și complexitate*. Ei se raportează la datele oferite de statistica privind fenomenul și caută să conceapă și să promoveze măsuri adecvate de soluționare (ameliorare) a lui.

În teoria și practica economică s-au conturat deci, mai multe modalități de a defini șomajul și în funcție de ele, mai multe forme de comensurare. Prin ceea ce au în comun aceste definiții, **putem caracteriza șomajul ca o stare negativă a economiei care afectează o parte din populația activă disponibilă, prin negăsirea locurilor de muncă.**

În termenii pieței muncii șomajul reprezintă excedentul ofertei față de cererea de muncă. Șomerii sunt toți acei apți de muncă dar care nu găsesc de lucru și care pot fi angajați, parțial sau în întregime, numai în anumite momente ale dezvoltării economice.

Ei formează suprapopulația relativă pentru că reprezintă un surplus de forță de muncă în raport cu numărul celor angajați în condiții de rentabilitate impuse de economia de piață.

Cu toate că oferă o imagine cuprinzătoare asupra fenomenului ca atare, abordarea șomajului prin prisma definiției anterioare riscă excluderea din rândul șomerilor a unor persoane apte de muncă, care, pe diferite perioade mai scurte sau mai lungi de timp, nu au loc de muncă.

În consecință s-a conturat și s-a răspândit o definiție care consideră că sunt șomeri toți cei care au înregistrate cereri de angajare la oficiile de plasare a forței de muncă sau toți cei ale căror cereri n-au fost satisfăcute până la sfârșitul fiecărei luni, indiferent dacă solicită locuri de muncă permanente sau temporare, cu timp de muncă parțial sau deplin, dacă au loc de muncă dar caută altul mai adecvat cu aspirațiile proprii.

În această accepțiune, însă, șomajul apare ca rezultat exclusiv al ofertei de muncă sau de forță de muncă, cererea – cealaltă latură a pieței muncii nefiind luată în considerare. Dar, numai corelarea cererii cu oferta de locuri de muncă permite aprecierea corectă asupra situației de pe piața muncii, dacă există sau nu șomaj. O creștere a ofertei concomitentă cu scăderea cererii determină o deteriorare a situației ocupării forței de muncă. Șomajul, dacă n-a existat până la acest moment,

apare, iar dacă există, crește. Dimpotrivă, creșterea cererii de muncă și scăderea ofertei de muncă se traduc printr-o diminuare a șomajului.

De asemenea, pe baza aceleași definiții, șomajul este apreciat ca o mărime omogenă, nediferențiată, ceea ce nu corespunde realității. De aceea, se impune delimitarea sa pe domenii de activitate, alături de pregătire, specialități și meserii ale șomerilor etc.

Șomerul

Foarte cunoscută este și *definiția șomajului dată de Biroul Internațional al Muncii*, potrivit căreia este șomer oricine are mai mult de 15 ani și îndeplinește concomitent următoarele condiții:

- este apt de muncă;
- nu muncește;
- este disponibil pentru o muncă salariată sau nesalariată;
- caută un loc de muncă.

În România, Legea nr. 1/1991, republicată în urma modificărilor aduse prin Legea nr. 86/1992, precizează că sunt considerați șomeri persoanele apte de muncă, ce nu pot fi încadrate din lipsă de locuri disponibile corespunzătoare pregătirii lor. Deși nu se face nici o referință expresă cu privire la vârsta acestor persoane, din conținutul legii reiese clar că vârsta respectivă este de peste 16 ani.

Ținând seama de limitele unor asemenea definiții devine clar că măsurarea șomajului nu este decât o problemă de estimare cât mai aproape de realitate.

Aprecierea cu caracter estimativ a șomajului se poate susține cu câteva argumente practice-statistice:

- posibilitatea încadrării elevilor și studenților în mai multe categorii demo-economice;
- necesitatea separării militarilor în termen de cei încadrați în armată ca angajați;
- diferitele modalități de încadrare a femeilor casnice și a ajutoarelor pentru familii.

De asemenea, ridică anumite probleme de încadrarea într-o categorie demo-economică sau alta și persoane încadrate ilegal, cele care prestează așa zisa muncă la negru etc.

Piața contemporană a muncii se poate afla fie în situația de echilibru (ocuparea deplină), fie în cea de dezechilibru, adică de subocupare și supraocupare. Cele două forme ale dezechilibrului pe piața muncii pot fi înțelese numai după ce vor fi clarificați termenii de **ocupare deplină, șomaj voluntar și șomaj involuntar**.

Termenului de ocupare deplină i se dă, în primul rând, un sens concret – istoric și statistic. Ocuparea deplină sau lipsa de șomaj semnifică faptul că circa 97-96% din populația activă disponibilă este utilizată efectiv. Diferența de populație activă este

considerată a fi șomaj natural. Dar, mai important, este criteriul delimitativ între ocuparea deplină și subocuparea, respectiv supraocuparea, ca stări de dezechilibru.

Ocupare deplină

Ocuparea deplină reprezintă acel volum și acea structură a ocupării, a utilizării resurselor de muncă, care permit obținerea maximului de bunuri pentru acoperirea nevoilor oamenilor constituiți în diverse colectivități.

Altfel spus, ocuparea deplină este compatibilă cu rata naturală a șomajului, respectiv cu șomajul normal. Conceptele de șomaj voluntar și de șomaj involuntar concretizează și aprofundează șomajul natural.

Șomaj voluntar

Somajul voluntar constă în acea neocupare, datorită refuzului sau imposibilității unor persoane de a accepta retribuția oferită, și/sau condițiile de muncă existente.

Somajul voluntar are la origine rigiditatea salariilor (nominale) la scădere. Așa se face că salariile practicate sunt, în general, mai mari decât salariul de echilibru. Revendicările salariaților și ale sindicatelor împiedică ajustarea salariilor prin scădere. În general, fondul de salarii are o determinare dată de condițiile economico-financiare ale utilizatorilor de muncă. Ca urmare, o parte din oferta de muncă rămâne nerealizată, apare deci șomajul voluntar (fig. 1.).

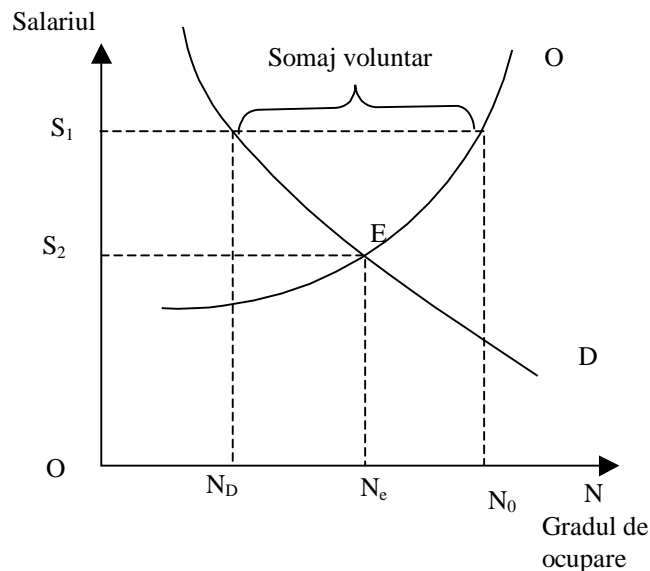

Fig. 1. Situația de echilibru pe piața muncii și șomajul voluntar în concepția clasică și neoclasică

Categoriile de persoane, care se încadrează în șomajul voluntar sunt:

- a) persoanele angajate care preferă să-și înceteze temporar activitatea, apreciind că ajutorul de șomaj le poate asigura o existență decentă;
- b) șomerii care așteaptă locuri de muncă mai bune decât cele oferite de

- întreprinderi și instituții, cât și față de cele pe care le-au deținut;
- c) persoanele apte dar inactive (femeile casnice) care intenționează să lucreze în condiții salariale, dar ezită încă să se încadreze în condițiile date (ca nivel de salariu, ca distanță de domiciliu etc).

Șomaj involuntar

Somajul involuntar constă din acea parte a folosirii incomplete a forței de muncă care decurge din rigiditatea salariului, respectiv din acele persoane neocupate care ar fi dispuse să lucreze pentru un salariu real mai mic decât cel existent, astfel că atunci când cererea efectivă de forță de muncă va crește, va spori și gradul de ocupare.

Cel care s-a preocupat și a teoretizat fenomenul șomajului involuntar a fost J.M. Keynes, fapt pentru care în teoria economică mai este denumit șomaj keynesian. Iată cum a definit Keynes șomajul involuntar: “Există șomeri involuntari dacă, în cazul unei ușoare creșteri a prețului bunurilor de consum în raport cu salariile nominale, oferta globală de mână de lucru dispusă să muncească în condițiile curente de salariu și cererea globală de mână de lucru în aceleași condiții se stabilesc, amândouă, deasupra nivelului anterior al locurilor de muncă”.

Această definiție greoaie și complicată poate fi explicată prin următorul grafic (fig. 2.):

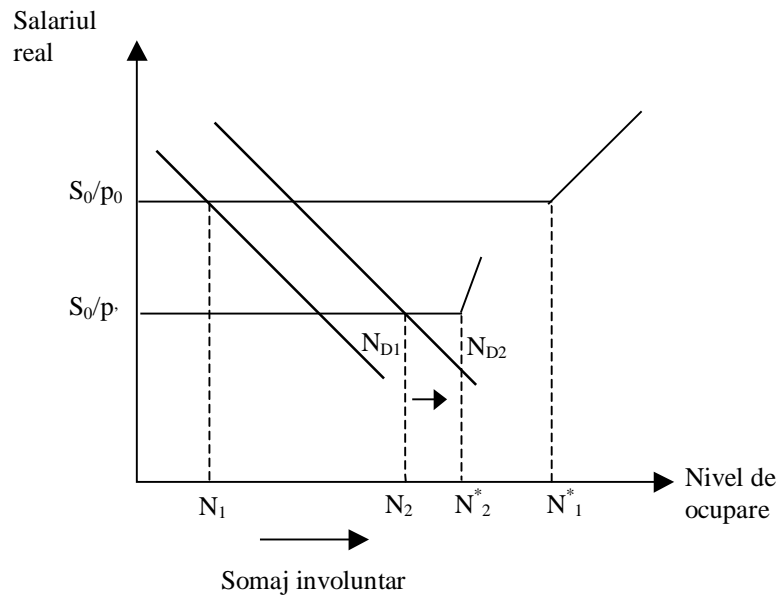

Figura 2. Somajul involuntar

Trebuie remarcat că nu din poziția inițială a curbilor ofertei și cererii de muncă poate fi dedusă existența sau inexistența șomajului involuntar. Este necesar să fie luată în considerare o schimbare, pusă în evidență de o creștere a cererii agregate în economie.

Situația inițială pe piața muncii este caracterizată de o cerere de muncă N_{D1} din partea întreprinderilor și un salariu nominal fixat în mod exogen S_0 .

Ținând seama de condițiile de producție și de cost, nivelul general al prețurilor se situează în p_0 ; salariul real este atunci S_0/p_0 . Să presupunem acum o relansare a cererii globale; curba cererii de muncă (care nu este decât o cerere derivată) este deplasată, datorită acestui fapt, către dreapta în N_{D2} ; dacă vor să producă mai mult, întreprinderile sunt determinate să treacă în zone cu randamente descrescătoare; costurile cresc și nivelul general al prețurilor crește și el, trecând în p' .

Dacă admitem că salariul nominal rămâne neschimbat, poziția dreptei reprezentative a salariului real este în scădere (poziția lui S_0/p'); folosirea forței de muncă a crescut de la N_1 la N_2 , salariul real a scăzut deși s-a menținut salariul nominal; în acest caz, există inițial șomaj involuntar în sensul definiției date de Keynes.

De regulă, șomajul este tratat și apreciat prin prisma celui involuntar. Așa că **șomajul** constă din acea neocupare, din acea folosire incompletă a mâinii de lucru, din acel ansamblu de persoane neocupate care ar fi dispuse să lucreze pentru un salariu real mai mic decât cel existent, astfel că, atunci când crește cererea efectivă de forță de muncă, va spori și gradul ei de ocupare.

Ca fenomen macroeconomic, **șomajul** reprezintă ansamblul persoanelor (stocul de populație) active disponibile fără ocupație, care caută de lucru. Deci, el este format din excesul de resurse de muncă în raport cu cei ce pot fi ocupați, în condițiile de rentabilitate impuse de piață.

3.2. Caracteristicile șomajului

Somajul poate fi caracterizat prin mai multe aspecte:

a) Nivelul șomajului, se determină absolut ca *masă a șomajului* și relativ, ca *rată a șomajului*.

Masa șomajului constă din numărul persoanelor care, la un moment dat întrunesc condițiile pentru a fi incluse în categoria șomerilor. Altfel spus, ea constă din populația activă disponibilă, respectiv din acea forță de muncă neocupată.

Dacă se are în vedere un anumit orizont de timp (lună, trimestru, an) și numărul șomerilor la începutul perioadei, atunci numărul șomerilor la sfârșitul perioadei rezultă din creșterea (ajustarea) cifrei inițiale cu intrările în rândul șomerilor și cu ieșirile din rândul acestora în acel orizont de timp.

Rata șomajului, ca mărime relativă a fenomenului, se calculează ca raport procentual între masa șomajului (numărul mediu al șomerilor) și unul din

parametrii de referință ai acestuia. Astfel de parametri sunt: populația activă, populația activă disponibilă, forța de muncă (populația ocupată plus număr șomeri), populația ocupată, populația ocupată ca salariați.

Se pare că cel mai concludent raport de exprimare a ratei șomajului este cel în care se folosește ca numitor fie forța de muncă, fie populația activă disponibilă, fie populația ocupată.

b) **Intensitatea șomajului** este o altă caracteristică ce se impune atenției. În funcție de aceasta, se poate distinge: **șomajul total** – care presupune pierderea locului de muncă și încetarea totală a activității; **șomaj parțial** – care constă în diminuarea activității depuse de o persoană în special prin reducerea duratei săptămânii de lucru sub cea legală cu scăderea remunerării; **șomajul deghizat** – este specific mai ales țărilor slab dezvoltate, unde numeroase persoane au o activitate aparentă, cu eficiență (productivitate) mică, dar este întâlnit și în țările est-europene, inclusiv în România la nivel apreciabil.

c) **Durata șomajului sau perioada de șomaj** reprezintă perioada de la momentul pierderii locului de muncă până la reluarea activității. În timp, a avut o tendință generală de creștere. Diferă pe țări și perioade istorice. Nu există o durată a șomajului legiferată, dar în numeroase țări există reglementări care precizează durata pentru care se plătește indemnizația de șomaj și aceasta a avut tendințe de creștere, atingând în unele cazuri 18-24 luni.

În cea mai mare parte a țărilor, șomajul de lungă durată este considerat un șomaj continuu de mai mult de 12 luni.

d) **Structura șomajului** sau componentele acestuia în funcție de diferite criterii: nivelul calificării, domeniul în care au lucrat, categoria socio-profesională căreia îi aparțin, ramurile de activitate din care provin, sex, categorii de vârstă, rasă etc.

În ultimul deceniu se acordă foarte mare atenție studierii structurii șomajului pe sexe și categorii de vârstă. Se relevă astfel că femeile sunt mai afectate de șomaj decât bărbații; de asemenea, tinerii (până la 25 ani) și vârstnicii de peste 50 ani, în raport cu restul populației active.

3.3. Aspecte metodologice ale analizei cauzelor șomajului

Șomajul se formează pe baza a două mari procese economico-sociale:

- a) pierderea locului de muncă de către o parte a populației ocupate;
- b) creșterea ofertei de muncă prin realizarea de către noile generații a vârstei legale pentru a se putea angaja și afirmarea nevoii de a lucra a unor persoane apte de muncă dar inactive, în condițiile unei cereri de muncă inferioare acestei creșteri.

a) **În cadrul primului proces, în funcție de cauzele directe care îl determină, se disting mai multe forme sau genuri de șomaj:**

Șomaj ciclic

1. *șomajul ciclic*, denumit uneori și conjunctural, cauzat de crizele economice care au loc, de crizele parțiale sau de alte crize specifice unei conjuncturi.

În general, șomajul ciclic poate fi resorbit total sau parțial în perioadele de avânt economic.

Șomaj structural

2. *șomajul structural*, determinat de tendințele de restructurare economică, geografică, socială etc, care au loc în diferite țări, mai ales, sub incidența crizei energetice, a revoluției tehnico-științifice și a evoluției nevoilor.

Reintegrarea acestei forțe de muncă poate avea loc numai printr-un proces lung și dificil, întrucât presupune creșterea investițiilor, recalificarea celor afectați și reorientarea învățământului.

Șomaj tehnologic

3. *șomajul tehnologic*, determinat de înlocuirea vechilor tehnici și tehnologii cu altele noi, precum și de centralizarea unor capitaluri și unități economice, cu restrângerea locurilor de muncă.

Resorbirea acestui șomaj este, de asemenea, dificil întrucât presupune recalificarea forței de muncă în concordanță cu noile nevoi ale capitalului și unităților economice, lărgirea activităților economice și în special a producției pentru a putea oferi locuri de muncă și creșterea numărului întreprinderilor pentru a asimila cadrele cu pregătire superioară afectate prin centralizare.

Șomaj intermitent

4. *șomajul intermitent*, apare ca urmare a practicării contractelor de angajare pe durată scurtă din cauza incertitudinii afacerilor unui anumit număr de unități economice.

Această practică poate constitui un mijloc de presiune asupra angajaților pentru a accepta anumite condiții de muncă și salarizare, dar și o măsură de siguranță din partea unităților economice pentru a nu-și asuma, vis-à-vis de forța de muncă, angajamente pentru care pot fi trase la răspundere. Perioada de șomaj, în acest caz, începe la expirarea angajării și se încheie la reînnoirea contractului sau la realizarea unei angajări la o altă firmă. Unii autori denumesc acest șomaj *fricțional*.

Șomaj de discontinuitate

5. *șomajul de discontinuitate*, care afectează în mod deosebit femeile și este cauzat de întreruperea activității din motive familiale și de maternitate.

6. *șomajul sezonier*, cauzat de întreruperi ale activității puternic dependente de factorii naturali, cum sunt, cele din agricultură, construcții, lucrări publice.

b) **Cel de al doilea proces generator de șomaj are două aspecte majore.** Unul privește *noile generații care ajung pe piața muncii* și explică formarea șomajului prin starea economiei (nivel structură, tehnică și tehnologii aplicate), prin diferența dintre ciclul reproducerii forței de muncă și al diferitelor activități economice, prin formarea noilor generații în cadrul mișcării populației sub incidența factorilor naturali-biologici demografici și economici care deși se influențează reciproc nu au unii asupra altora o determinare cauzală, directă și exclusivă. Celălalt aspect se referă la *eșantioanele de populație activă disponibilă care n-au mai lucrat* și sunt nevoite să se încadreze pe un loc de muncă, ceea ce explică formarea șomajului prin intrarea lor pe piața muncii datorită unor cauze directe: diminuării posibilităților de trai în condițiile unor venituri considerate altă dată sigure și suficiente, dar care s-au erodat sub acțiunea inflației și altor procese din economie; intensificării mișcării de emancipare a femeilor care nu se mai resemnează la o viață pasivă; ruinării micilor producători etc.

Dimensiunile și dinamica șomajului pe țări și perioade sunt influențate, mai ales după al doilea război mondial, de *migrația internațională a populației*, de deplasarea populației active disponibile dintr-o țară în alta în căutarea unui loc de muncă, ceea ce diminuează oferta de muncă în țara de origine, dar o mărește în țara unde ajunge, acționând astfel în direcția scăderii sau creșterii corespunzătoare a șomajului.

Din punct de vedere economic, șomajul este apreciat ca expresie a dezechilibrelor existente. Pe prim plan este situat dezechilibrul de pe piața muncii; șomajul se ivește când pe această piață, oferta este superioară cererii. În al doilea rând, este amintit dezechilibrul pieței bunurilor și serviciilor, șomajul fiind astfel considerat consecința unei producții de bunuri economice inferioare cererii. Rațiunea majoră a acestei insuficiențe a ofertei ține de inexistența sau insuficiența capacităților de producție. În aceste context, șomajul decurge din insuficiența resurselor destinate capitalului ca factor de producție în raport cu mâna de lucru disponibilă.

3.4. Efectele social-economice ale șomajului. Legea Okun

Efectele fenomenului șomaj sunt adesea tratate unilateral. Se pune accentul fie pe efectele resimțite de șomer și de familia sa, fie pe cele naționale: sociale economice, politice. Asemenea efecte trebuie privite și apreciate în unitatea lor și într-o anumite succesiune logică:

a) *Irosirea unei cantități însemnate de resurse de muncă* este un efect incontestabil al șomajului cronic de mare amploare. Dacă acest efect este corelat cu rolul activ al factorului muncă și cu caracter neconservabil al muncii, atunci el apare în adevărata sa lumină, ca o adevărată pierdere de mare amploare.

b) șomajul este *un factor de scădere a intensității dezvoltării economice*. Există și opinia opusă, conform căreia existența șomajului este un factor de presiune asupra celor ce lucrează, aceștia muncind cu intensitate sporită și asigurând o creștere a producției naționale mai mare decât dacă ar fi ocupați toți cei disponibili.

c) Un alt efect al șomajului constă în *sporirea costurilor pe care economia țării trebuie să le suporte sub forma ajutoarelor de șomaj*. În țările cu sisteme naționale de ajutor de șomaj, fondurile cu destinația respectivă ajung să reprezinte până la 3,5-4% din PNB și până la 17-19% din bugetele țărilor. În situația în care numărul persoanelor ocupate scade, cotizațiile suportate de acestea sporesc absolut și relativ. Nu întâmplător problema asigurării fondurilor necesare (din cotizațiile salariaților, din contribuția întreprinderilor sau din alocațiile bugetare) a generat numeroase tensiuni și chiar conflicte sociale și politice.

d) *Diminuarea veniturilor familiilor cu șomeri este un alt factor, adesea determinat al șomajului*. Se știe că în nici o țară, ajutorul de șomaj nu asigură acoperirea integrală a salariului avut anterior de șomaj și nici nu se raportează la salariile medii. De aceea, șomerii și familiile lor trec prin dificultăți materiale deosebite, care sunt însoțite de apariția unor stări psiho-sociale grave ce afectează calitatea vieții în general.

Toate acestea, spun unii analiști ai fenomenului, duc direct la apariția unor fenomene negative, ce afectează societatea în general și realizarea personalității umane (furturi, crime, sinucideri, comportamente anormale, adesea antiumane etc.).

Legea Okun

Care este relația de interdependență între șomaj și PNB (în termeni reali)? Aceasta este întrebarea pe care și-a pus-o economistul Arthur M. Okun în anii 1960 și la care a dat un răspuns cunoscut în știința economică sub denumirea de legea lui Okun.

Deoarece persoanele ocupate, participă la producerea bunurilor materiale și serviciilor, iar șomerii nu produc bunuri economice, se poate presupune că ridicarea nivelului șomajului trebuie să fie însoțită de reducerea volumului real al PNB. Această interrelație negativă între nivelul șomajului și volumul PNB este numită legea lui Okun.

Existența interrelației negative între aceste variabile se exprimă prin tendința conform căreia sporirea șomajului este concomitentă cu scăderea volumului real al PNB.

Se poate da o și mai riguroasă expresie cantitativă legii lui Okun:

$$\Delta \text{PNB} = 3\% - 2\% \times \Delta R\text{\textcircled{S}}$$

Astfel, dacă nivelul șomajului rămâne neschimbat, atunci se manifestă legitatea, conform căreia ritmul de creștere al PNB (real) este de 3%. În plus, prin fiecare sporire a nivelului șomajului cu un punct procentual, ritmul de creștere al PNB se reduce cu 2%. Dacă, de pildă, crește rata șomajului de la 6 la 8%, atunci modificarea volumului real al PNB va fi $3 - 2 \times (8 - 6) = 3 - 4 = -1\%$. Deci, corespunzător legii Okun, în acest caz, PNB scade cu 1%, arătând o pantă descrescătoare în economia țării.

3.5. Dilema inflație - șomaj

Până nu de mult, atât economiștii cât și politicienii credeau că un șomaj ridicat este acompaniat de o rată mică a inflației și invers. În timpul perioadei de șomaj ridicat, presiunea asupra majorării salariilor scade și deci prețurile se pot menține la un nivel mai scăzut. De asemenea, șomajul ridicat influențând asupra veniturilor (în sensul scăderii acestora), va influența, prin intermediul lor, asupra cererii de bunuri și servicii, în sensul scăderii acesteia. O cerere scăzută înseamnă reducerea presiunii asupra prețurilor și, deci, o rată redusă a inflației.

Această prezumție, privind relația dintre șomaj și inflație, este reflectată de curba Philips, denumită astfel după numele unui economist neozeelandez care a observat aceste raporturi (fig. 3.).

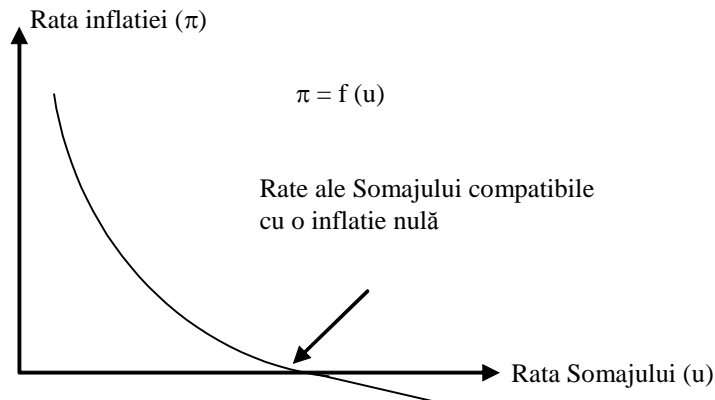

Figura nr. 3. Curba lui Philips

Pornind de la prezumția prezentată mai sus, după război, mai ales în timpul anilor '60, politica economică a multor guverne din țările dezvoltate se ghida după această relație. Folosind pârghiile fiscale și monetare, guvernele acționau conform corelației stabilite de curba Philips. Singura problemă era ce combinație trebuie aleasă între șomaj și inflație.

Evenimentele anilor '70 și '80 au infirmat corectitudinea acestei teze. În cele mai multe cazuri șomajul și inflația au avut același sens și nu sens invers, respectiv rata ridicată a șomajului era însoțită de rata ridicată a inflației. Această concordanță între rata înaltă a șomajului și a inflației la care se adaugă creșterea economică zero este cunoscută sub denumirea de *stagflație*. Astfel, stagflația este o stare economică caracterizată prin persistența unor rate ridicate ale șomajului și inflației.

3.6. Îndemnizația de șomaj și problema folosirii forței de muncă

Somajul ridică în toate țările două probleme foarte actuale: asigurarea în fapt a dreptului la muncă și garantarea unor venituri pentru șomeri spre a le asigura un minim de existență considerat sau admis oficial ca fiind “rezonabil.”

Dreptul la muncă este declarat în toate țările, dar este garantat numai acolo unde economia cunoaște o asemenea evoluție încât asigură locuri de muncă pentru toți cei ce vor să muncească.

Ajutorul
(îndemnizația)
de șomaj

În ceea ce privește *garantarea unor venituri minime*, una dintre modalitățile cele mai utilizate în acest sens este **îndemnizația de șomaj**. Ponderea acesteia față de salariu și perioada pentru care se plătește diferă pe țări.

În România, reglementările în vigoare stipulează acordarea indemnizației de șomaj pentru o perioadă de cel mult 12 luni (6 luni pentru cei ce au un stagiul de cotizare de cel puțin 12 luni, 9 luni pentru cei ce au un stagiul de cotizare de cel puțin 5 ani și 12 luni pentru cei ce au un stagiul de cotizare mai mare de 10 ani) într-un quantum exprimat în mai multe variante în funcție de situația în care se află cel ce urmează s-o primească: 75% din salariul minim brut pe țară, din care s-a dedus impozitul + o cotă procentuală din media veniturilor realizate de persoana în cauză în ultimele 12 luni (cotele procentuale sunt diferențiate în funcție de stagiul de cotizare: 5 % din media veniturilor ultimelor 12 luni pentru cel puțin 10 ani stagiul de cotizare, 7% din media veniturilor ultimelor 12 luni pentru cel puțin 20 ani stagiul de cotizare.

O altă modalitate de asigurare a unor venituri garantate este “*impozitul negativ*”. Acesta reprezintă, în esență, un sistem de transfer de venituri în favoarea celor lipsiți. Schema după care el funcționează prevede plata de către stat a unei alocații care variază după nivelul veniturilor. Pentru cei fără nici un fel de venit, alocația reprezintă o sumă minimă considerată absolut necesară. Pentru cei cu venituri sub aceste minim, alocația scade pe măsură ce câștigul crește și încetează în momentul când veniturile se ridică la nivelul minimului necesar.

Garantarea unui venit minim constituie o preocupare majoră a tuturor

guvernelor, organizațiilor profesionale și sindicale, uneori chiar și ale unor partide politice. Aceasta deoarece, realizarea sa în fapt se lovește de limitarea resurselor. În plus, este necesară practicarea unor sisteme de acordare cât mai echitabile, care să atenueze nemulțumirile celor care contribuie la formarea resurselor respective și să stabilească un asemenea nivel al venitului minim, cât să nu genereze resemnare, suficiență sau nemulțumire, ci să incite permanent la încadrarea în muncă.

3.7. Probleme ale ameliorării ocupării. Soluții și politici antișomaj

Desigur, mai buna ocupare a resurselor de muncă, reducerea șomajului, aducerea lui în limite normale s-au pus în maniere diferite de la țară la țară, de la o etapă la alta. O mare importanță a prezentat, de asemenea, orizontul de timp avut în vedere, atunci când au fost concepute și promovate diferite măsuri în sensul atingerii obiectivului arătat. Nu puține au fost cazurile când anumite măsuri pe termen scurt au antrenat dezechilibre pe termen lung, cu toate că temporar fuseseră rezolvate unele aspecte sociale presante și tensionate ce își aveau baza în dimensiunile și dinamica șomajului.

Prevenirea și atenuarea șomajului au devenit preocupări majore ale tuturor forțelor sociale ca și ale puterii publice din toate țările cu economie de piață. În același timp, luându-se în considerare existența cronică a unui șomaj de mare amploare, au fost concepute, reglementate și sunt promovate măsuri ample în vederea asigurării unor condiții de existență decentă pentru șomeri.

Gruparea măsurilor respective se face după orizontul de timp al extinderii acestora; după transformările tehnice și socioeconomice presupuse pentru ca o măsură sau alta să fie implementată cu succes; după nivelul dezvoltării economice etc., rezultând 5 grupe de măsuri antișomaj:

Prima grupă de măsuri se referă la *o mai bună repartiție a fondului total de muncă*. Aceasta s-ar putea obține prin: reducerea duratei săptămânale de lucru; scăderea vârstei de intrare în pensie; prelungirea duratei școlarității obligatorii; creșterea timpului (opțional) afectat ridicării calificării; extinderea locurilor de muncă cu program redus și/sau cu timp parțial de muncă.

O a doua grupă de măsuri (conturată cu precădere după 1980) se referă la *îndepărtarea de pe piețele muncii (naționale) a unor grupe de ofertanți* cum sunt: descurajarea muncii salariate feminine; exilarea sau returnarea lucrătorilor străini imigrați nenaturalizați încă; interzicerea imigrării sau restricționarea ei la maximum etc.

A treia grupă de măsuri se referă la inversarea procesului de substituie a factorilor de producție. Se știe că procesul industrializării (Al Doilea Val) a însemnat substituirea muncii prin capital. Mulți specialiști mizează în prezent pe inversarea acestui proces istoric în condițiile extinderii sectorului prestator de

servicii și, deci, pe încetarea substituirii muncii prin capital. Se aud și voci care cer, pur și simplu, limitarea acelor investiții care sporesc productivitatea muncii (naționale) și reduc populația ocupată.

A patra grupă de măsuri vizează creșterea mobilității populației active. Un asemenea proces de mare anvergură poate fi favorizat de: îmbunătățirea conținutului învățământului, asigurarea unei structuri adecvate acestuia; orientarea profesională a tinerilor spre domeniile cele mai dinamice ale activităților social-economice, adoptarea de măsuri complexe – legislative și executive – care să faciliteze deplasarea oamenilor la noile locuri de muncă în zona sau orașul care urmează să fie dezvoltat cu prioritate.

A cincea grupă de măsuri, se referă la *crearea de noi locuri de muncă pe bază de investiții*, îndeosebi în acele sectoare care au șanse să devină factori de antrenare a noului mod tehnic, a acelor ramuri și sectoare cu șanse de a se dezvolta în viitor.

Toate măsurile arătate mai sus presupun investiții și întâmpină numeroase piedici economice, sociale, culturale în realizarea lor.

Dacă ar fi să se facă unele comparații între grupele de măsuri analizate, atunci s-ar putea spune că măsurile din primele trei grupe sunt mai defensive și provoacă o stare de spirit pesimistă; ele presupun o nouă segmentare a pieței muncii și o diminuare relativă, în continuare, a celor ocupați. În același timp, ele sunt legate de sporirea generală a productivității, pe seama efectelor căreia se vor putea acoperi costurile (contribuțiile) întreprinderilor în contul salariilor lor. Sporirea productivității riscă, pe de altă parte, să anihileze efectul creării de noi locuri de muncă ca urmare a reducerii, în continuare, a duratei muncii. Măsurile arătate la grupele 4 și 5 sunt strategii ofensive și, în consecință, preferabile celorlalte și corespund unei politici de ajustare a cererii de muncă.